

Rotterdam, in samenwerking met de Dienst van Gemeentewerken, *afd. B11 Landmeten en Kartografie* (Rotterdam 1984) 13.

22. Het is kaart nr. 5 op het lijstje van Van Riel. Bij hem zijn de afmetingen 154,5x 290 cm. en is de schaal circa 1:2.550. Van Riel, 'Pierre Ancelin', 17 en 21.

23. Van Egmond en Ormeling, 'Thematische kartografie van Nederland op internet', 408-414.

24. Zie noot nr. 21.

25. Omdat de Kleine Maaskaart zo netjes is, zonder al te veel potloodlijnen en passerprikken, durf ik deze veldkaart niet meteen de minuutkaart te noemen. Overigens zijn die minuutkaarten meestal verloren gegaan. Van Riel, 'Pierre Ancelin', 3.

26. Deze kaart is niet eerder in de literatuur beschreven of afgebeeld. Zelfs bij het Gemeente-archief Rotterdam was deze kaart in 1984 niet (meer) bekend. Lievaart, Meijer en Ratsma, *Kaarten en kaartmakers van Rotterdam*, 12.

27. Van Riel, 'Pierre Ancelin', kaart nr. 6, p. 23-24.

28. Na een conflict tussen Brielle en Rotterdam werden de loodsen in 1661 door de Staten van Holland verplicht om in Brielle te wonen. Dat de loodsen minstens eens per maand peilingen moesten verrichten was al in 1616 vastgelegd.

29. Van Riel, 'Pierre Ancelin', 16-19.

30. *Ibidem*, 14.

31. Hazewinkel, *Geschiedenis van Rotterdam* (1974) II, 488.

32. G. Renting, *De weg van Rotterdam naar zee. Een historisch-kartografische studie* (Utrecht, scriptie UvU, 1982) 22.

33. Behalve een inspectieverslag van zijn reis (GAR, OSA, inv.nr 2553) is ook een in 1695 door Ancelin vervaardigde perkamenten kopiekaart van de door Gerard Passavant in 1694 ontworpen plannen nabij de splitsing van de Nederrijn en IJssel

bewaard gebleven. GAR, PW, inv.nr 100. Dit is bij Van Riel kaart nr. 1.

34. M.L. ten Horn-van Nispen, 'Het Pannerdens kanaal', in M.L. ten Horn-van Nispen, H.W.

Lintsen, en A.J. Veenendaal (red.), *Nederlandse ingenieurs en hun kunstwerken. Tweehonderd jaar civiele techniek* (Zutphen 1994) 16.

35. Ten Horn-van Nispen, 'Het Pannerdens kanaal', 16.

36. Van der Schoor, 'Cartografische geschiedenis van Rotterdam', 64.

37. Van den Brink, *In een opslag van het oog*, 29-41.

38. T. Bosch, *Om de macht over het water. De nationale waterstaatsdienst tussen staat en samenleving 1798-1849* (Zaltbommel: proefschrift TU Delft, 2000) 15 en Van den Brink, *In een opslag van het oog*, 5.

39. Van Riel, 'Pierre Ancelin', 5.

40. Van der Schoor, 'Cartografische geschiedenis van Rotterdam', 65.